

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

PLz. ÚS 3/2024-6

Ústavný súd Slovenskej republiky v pléne zloženom z predsedu Ivana Fiačana a sudcov Jany Baricovej, Ladislava Duditša, Libora Duľu, Miroslava Duriša, Rastislava Kaššáka, Miloša Maďara, Petra Molnára, Petra Straku, Ľuboša Szigetiho, Roberta Šorla (sudca spravodajca) a Martina Vernarského podľa § 13 ods. 1 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov **o zjednotení právnych názorov** IV. senátu Ústavného súdu Slovenskej republiky v uznesení č. k. IV. ÚS 289/2023-16 z 23. mája 2023 a odlišného právneho názoru III. senátu Ústavného súdu Slovenskej republiky v konaní sp. zn. III. ÚS 18/2024 takto

r o z h o d o l :

Zamietnutie sťažnosti obvineného proti uzneseniu sudcu pre prípravné konanie alebo súdu prvého stupňa podľa § 82 ods. 1 alebo 2 Trestného poriadku z dôvodu, že je neprípustná podľa § 193 ods. 1 písm. a) Trestného poriadku, je porušením základného práva obvineného na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky.

O d ô v o d n e n i e :

I. Odlišné právne názory

I.1. Právny názor vyjadrený v uznesení č. k. IV. ÚS 289/2023-16 z 23. mája 2023:

1. Uznesením ústavného súdu č. k. IV. ÚS 289/2023-16 z 23. mája 2023 bola podľa § 56 ods. 2 písm. g) zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) ako zjavne neopodstatnená odmietnutá ústavná sťažnosť proti uzneseniu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“), ktorým bola podľa § 193 ods. 1 písm. a) Trestného poriadku ako neprípustná zamietnutá sťažnosť obvineného proti uzneseniu Špecializovaného trestného súdu (ďalej len „ŠTS“) o zamietnutí návrhu obvineného na zrušenie obmedzení a povinností podľa § 82 ods. 2 Trestného poriadku.

2. Najvyšší súd v namietanom uznesení dospel k záveru, že sťažnosť proti uzneseniu ŠTS nie je prípustná, keďže nejde o rozhodnutie o väzbe podľa § 72 ods. 1 Trestného poriadku, ktorý rozhodnutia o väzbe vymedzuje taxatívne. Sťažnosť nie je prípustná proti uzneseniu, ktorým bolo podľa § 82 ods. 2 rozhodnuté o povinnostiach a obmedzeniach a ani o zamietnutí návrhu na ich zrušenie. Z § 82 ods. 1 Trestného poriadku vyplýva, že obmedzenia a povinnosti

slúžia posilneniu účelu, ktorý by sa inak dosiahol väzbou. S poukazom na § 80 Trestného poriadku možno dôvodiť, že rozhodnutím o náhrade väzby sa rozumie len rozhodnutie o nahradení väzby peňažnou zárukou, zárukou dôveryhodnej osoby alebo dohľadom probačného a mediačného úradníka. Rozhodnutie o uložení obmedzení a povinností podľa § 82 Trestného poriadku je akcesorické k rozhodnutiu o väzbe, ktorým sa podľa § 72 ods. 1 Trestného poriadku rozumie aj rozhodnutie o ponechaní obvineného na slobode pri nahradení väzby.

3. V uznesení č. k. IV. ÚS 289/2023-16 z 23. mája 2023 ústavný súd dospel k záveru, že aj keď všeobecné súdy k prípustnosti sťažnosti proti rozhodnutiu podľa § 82 Trestného poriadku neprístupujú rovnako, nie je to okolnosť, ktorú by bolo možné riešiť v konaní o ústavnej sťažnosti, keďže úlohou ústavného súdu nie je zjednocovať judikatúru všeobecných súdov. Záver o neprípustnosti sťažnosti nie je v rozpore so zmyslom a účelom zákona, keďže sa opiera o taxatívny výpočet rozhodnutí o väzbe v § 72 ods. 1 Trestného poriadku, odlišnosť rozhodnutí o nahradení väzby podľa § 80 a § 81 Trestného poriadku a akcesorický charakter uloženia obmedzení a povinností. Nepripustenie sťažnosti s argumentom, že nejde o rozhodnutie o väzbe, nie je porušením základného práva obvineného na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy.

I.2. Právny názor, ku ktorému dospel III. senát v konaní sp. zn. III. ÚS 18/2024:

4. Ústavnou sťažnosťou v konaní sp. zn. III. ÚS 18/2024 sťažovateľ namieta porušenie základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy uznesením najvyššieho súdu, ktorým bola podľa § 193 ods. 1 písm. a) Trestného poriadku zamietnutá ako neprípustná jeho sťažnosť proti uzneseniu ŠTS o zamietnutí jeho návrhu na zrušenie obmedzení a povinností podľa § 82 ods. 2 Trestného poriadku. Návrh obvineného bol spojený s jeho „žiadosťou o zrušenie dôvodov väzby“. Podľa najvyššieho súdu, vychádzajúc z § 72 ods. 1 Trestného poriadku, ktorý taxatívne vymedzuje rozhodnutia o väzbe, uznesenie o návrhu na zrušenie povinností a obmedzení nie je rozhodnutím o väzbe. K tomu možno dospieť aj výkladom § 82 ods. 1 Trestného poriadku, podľa ktorého uloženie obmedzení a povinností má slúžiť na posilnenie účelu, ktorý by sa inak dosiahol väzbou. Obmedzenia teda nie sú väzbou. Okrem toho § 82 ods. 2 Trestného poriadku výslovne neuvádza, že by proti rozhodnutiu bola prípustná sťažnosť. To vylučuje prípustnosť sťažnosti podľa § 185 ods. 2 Trestného poriadku. Podľa najvyššieho súdu rozhodnutie o uložení obmedzení a povinností podľa § 82 Trestného poriadku má len doplnkovú funkciu k rozhodnutiu o väzbe, ktorým je podľa § 72 ods. 1 Trestného poriadku aj rozhodnutie o ponechaní obvineného na slobode pri nahradení väzby.

5. III. senát ústavného súdu v konaní sp. zn. III. ÚS 18/2024 dospel k záveru, že rozhodnutie, ktorým sudca pre prípravné konanie alebo súd prvého stupňa uloží obmedzenia a povinnosti podľa § 82 ods. 1 Trestného poriadku alebo rozhodne o návrhu prokurátora, obvineného alebo probačného a mediačného úradníka na zrušenie alebo zmenu povinností a obmedzení podľa § 82 ods. 2 Trestného poriadku, je rozhodnutím o väzbe podľa § 83 ods. 1 Trestného poriadku, proti ktorému je prípustná sťažnosť podľa § 185 ods. 1 Trestného poriadku, a zamietnutie sťažnosti obvineného proti uzneseniu sudcu pre prípravné konanie alebo súdu prvého stupňa podľa § 82 ods. 1 alebo 2 Trestného poriadku z dôvodu, že je neprípustná podľa § 193 ods. 1 písm. a) Trestného poriadku, je tak porušením základného práva obvineného na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy.

II. Zjednotenie odlišných právnych názorov

6. Rozdielnosť právnych názorov všeobecných súdov pri posúdení prípustnosti sťažnosti proti uzneseniu podľa § 82 ods. 2 Trestného poriadku vyplýva aj z uznesenia ústavného súdu č. k. III. ÚS 372/2018-21 z 18. septembra 2018, ktorým bola odmietnutá ústavná sťažnosť proti uzneseniu okresného súdu o zamietnutí návrhu na zrušenie obmedzení a povinností podľa § 82 ods. 2 Trestného poriadku, a to pre nedostatok právomoci na jej prejednanie, a proti uzneseniu krajského súdu o zamietnutí nedôvodnej (nie neprípustnej) sťažnosti obvineného proti uzneseniu okresného súdu podľa § 193 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku, a to pre zjavnú neopodstatnenosť. Ústavný súd v tomto rozhodnutí dospel k záveru, že krajský súd mal právomoc rozhodnúť o porušení ústavných práv sťažovateľa uznesením okresného súdu. Obdobne uznesením ústavného súdu č. k. II. ÚS 184/2010-11 z 8. apríla 2010 bola pre zjavnú neopodstatnenosť odmietnutá ústavná sťažnosť proti uzneseniu krajského súdu, ktorý podľa § 193 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku ako nedôvodnú zamietol sťažnosť obvineného proti uzneseniu okresného súdu, ktorý nevyhovel jeho návrhu na zrušenie obmedzení podľa § 82 ods. 2 Trestného poriadku.

7. Otázka prípustnosti sťažnosti podľa Trestného poriadku je otázkou výkladu ustanovení Trestného poriadku. Hoci možno súhlasiť s tým, že rozdielnosť výkladu ustanovení Trestného poriadku v rozhodnutiach všeobecných súdov má byť riešená predovšetkým zjednocovacou činnosťou v systéme všeobecného súdnictva, nemožno sa tomu vyhnúť ani v konaní o ústavnej sťažnosti. Otázka prípustnosti opravných prostriedkov je aj otázkou ústavnoprávnou, keďže ústavný súd podľa čl. 127 ods. 1 ústavy rozhoduje o porušení základných práv a slobôd, ak o ich ochrane nerozhoduje iný súd. Tomu zodpovedajú aj konštrukcie nedostatku právomoci a neprípustnosti ústavnej sťažnosti podľa § 132 ods. 1 a 2 zákona o ústavnom súde.

8. Na otázku prípustnosti opravného prostriedku podľa podústavného procesného predpisu tak v prípade, že ide o obmedzenie základných práv a slobôd represívnym postupom v trestnom konaní, nemôžu byť v rozhodnutiach ústavného súdu rozdielne právne názory a v popísanej situácii neobstojí ani názor, podľa ktorého možno v podústavnom práve pripustiť rozdielnosť právnych názorov na prípustnosť opravných prostriedkov. Z pohľadu čl. 127 ods. 1 ústavy je v takom prípade neudržateľný stav, v rámci ktorého podľa ústavného súdu ani jeden z dvoch odlišných právnych názorov na prípustnosť opravného prostriedku nevedie k porušeniu základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy. Nevyhnutnosť zjednotenia právnych názorov tak nevyplýva len z toho, že III. senát ústavného súdu dospel k inému právnemu názoru ako IV. senát, ale aj z rozdielnosti tohto právneho názoru so skoršími rozhodnutiami č. k. III. ÚS 372/2018-21 a č. k. II. ÚS 184/2010-11, z ktorých je zrejмый názor, že bola daná právomoc krajských súdov rozhodnúť o sťažnosti proti rozhodnutiu podľa § 82 ods. 2 Trestného poriadku.

9. Preto je potrebné zodpovedať, ktorý z právnych názorov je správny v rovine podústavného práva. Teda, či je prípustná sťažnosť podľa § 185 ods. 1 Trestného poriadku proti uzneseniu, ktorým či už sudcom pre prípravné konanie alebo súdom prvého stupňa boli uložené obmedzenia a povinnosti podľa § 82 ods. 1 Trestného poriadku alebo uzneseniu, ktorým bolo rozhodnuté o návrhu prokurátora, obvineného alebo probačného a mediačného úradníka na zrušenie alebo zmenu povinností a obmedzení podľa § 82 ods. 2 Trestného poriadku.

10. Pre posúdenie tejto otázky sú rozhodujúce ustanovenia § 185 ods. 2 druhej vety Trestného poriadku, podľa ktorého „uznesenie súdu alebo prokurátora možno sťažnosťou napadnúť len v tých prípadoch, v ktorých to zákon výslovne pripúšťa, a ak rozhoduje vo veci v prvom stupni“; § 83 ods. 1 prvej vety Trestného poriadku, podľa ktorého „proti rozhodnutiu o väzbe je prípustná sťažnosť“; § 72 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku, podľa ktorého „rozhodnutím o väzbe sa rozumie rozhodnutie o zmene dôvodov väzby“, ako aj zvyšný obsah tohto ustanovenia; § 82 ods. 1 Trestného poriadku, podľa ktorého „ak sudca pre prípravné konanie alebo súd rozhodol podľa § 80 alebo § 81, že sa obvinený ponecháva na slobode alebo že sa z väzby prepúšťa na slobodu, na posilnenie účelu, ktorý by sa inak dosiahol väzbou, môže orgán rozhodujúci o väzbe zároveň uložiť jedno alebo viac primeraných obmedzení alebo povinností...“, a § 82 ods. 2 prvej vety Trestného poriadku, podľa ktorého „povinnosti alebo obmedzenia zruší alebo zmení na návrh prokurátora, obvineného alebo probačného a mediačného úradníka v prípravnom konaní sudca pre prípravné konanie a v konaní pred súdom aj bez takého návrhu súd“.

11. Situácia nie je ani z pohľadu prezentovaných rozhodnutí a okolností, ktoré boli predmetom zjednocovania, výsledkovo (prípustnosť sťažnosti) sporná, ak ide o samotné uloženie primeraných obmedzení alebo povinností podľa § 82 ods. 1 Trestného poriadku. Ide totiž o sťažnosť podanú proti neoddeliteľnej, aj keď len akcesorickej súčasť rozhodnutia o ponechaní obvineného na slobode (pri nahradení väzby) alebo proti rozhodnutiu o prepustení obvineného z väzby (s jej náhradou) podľa § 72 ods. 1 písm. a), resp. písm. b) Trestného poriadku. Taká neoddeliteľnosť platí aj pre neoddeliteľnosť prieskumu dotknutého rozhodnutia ako celku v jeho navzájom na seba nadväzujúcich a v takej postupnosti podmienených subsúčasťach predmetu rozhodovania (dôvody väzby, možnosť nahradenia väzby, primerané obmedzenia a povinnosti), resp. čiastkových výrokoch, proti ktorému (rozhodnutiu) je, ako proti rozhodnutiu o väzbe, prípustná sťažnosť (a to bez ohľadu na obsah sťažnosti, berúc z pohľadu výroku tohto uznesenia do úvahy sťažnosť podanú v prospech obvineného, zároveň so zohľadnením tzv. zákazu zmeny k horšiemu). Na tieto okolnosti potom nadväzuje v pléne ústavného súdu polemizovaný rozdiel pri obsahu právnej úvahy o prípustnosti sťažnosti spočívajúci v tom, že zjednocovacie uznesenie prezentuje názor, podľa ktorého je sťažnosť prípustná len v nadväznosti na § 83 ods. 1 prvú vetu Trestného poriadku na skôr označené písmená § 72 ods. 1 Trestného poriadku, a to vždy len na základe použitia niektorého z nich (teda nie výlučne na základe § 83 ods. 1 prvej vety Trestného poriadku pri jej samostatnej aplikácii, teda bez nevyhnutného použitia legálnej definície rozhodnutia o väzbe podľa § 72 ods. 1 Trestného poriadku, a to konkrétnou subsumpciou pod niektorú z jeho taxatívne, v šiestich písmenách, vymenovaných alternatív).

12. Odlišná, teda výsledkovo nejednotná situácia vo vzťahu k finálnemu výsledku (o prípustnosti sťažnosti) bola v úvode zjednocovacieho procesu, podľa obsahu dotknutých rozhodnutí, daná vo vzťahu k riešeniu situácie po ponechaní obvineného na slobode alebo po jeho prepustení z väzby, v oboch prípadoch pri nahradení väzby, teda ak obvinený nie je stíhaný väzobne, ale nahraditeľné dôvody väzby sú dané a je podaná žiadosť podľa § 82 ods. 2 Trestného poriadku o zrušenie alebo zmenu obmedzení alebo povinností uložených na posilnenie dôvodu, ktorý by sa inak dosiahol väzbou. V zjednocovacom diskurze pléna ústavného súdu však vznikol pomerne silný konsenzus na prípustnosti sťažnosti aj proti uzneseniu v predmetných súvislostiach, názorové rozdiely sa prejavili vo vzťahu k trestnoprocesnému podkladu takého záveru, v konečnom dôsledku v ústavnoprávnych súvislostiach. Opäť tu ako spoločný kolízny činiteľ vystupuje okolnosť

uvedená ako sporná v poslednej vete predchádzajúceho odseku, teda (buď) potreba súčasného a konkrétne špecifikovaného využitia legálnej definície rozhodnutia o väzbe podľa § 72 ods. 1 Trestného poriadku, na ktoré len nadväzuje ustanovenie § 83 ods. 1 Trestného poriadku, a to oproti (alebo) možnosti v popísanej situácii použiť len naostatok označené ustanovenie, ktoré prípustnosť sťažnosti garantuje samo osebe. Zjednocovacie uznesenie prezentuje riešenie popísané v nasledujúcich bodoch.

13. Legálna definícia rozhodnutia o väzbe podľa § 72 ods. 1 Trestného poriadku, spojená s taxatívnym výpočtom takých rozhodnutí, sa týka, v štandardnom legislatívnom a interpretačnom móde, inštitútu rozhodovania o väzbe v celom nasledujúcom obsahu Trestného poriadku, čoho demonštratívnym príkladom je úprava prípustnosti riadneho opravného prostriedku. *Ak je teda, v kontexte § 185 ods. 2 druhej vety Trestného poriadku, a v nadväznosti na § 83 ods. 1 prvú vetu Trestného poriadku, resp. pri výklade tohto ustanovenia, potrebné posúdiť, či je proti konkrétnemu rozhodnutiu prípustná sťažnosť ako proti rozhodnutiu o väzbe, musí byť pre kladnú odpoveď na takú otázku dotknuté rozhodnutie podraditeľné pod niektorú z alternatív uvedených v § 72 ods. 1 písm. a) až f) Trestného poriadku (musí podliehať legálnej definícii predmetného pojmu), inak by došlo ku kolízii rozhodovania v riadnom opravnom (tu sťažnostnom) konaní s čl. 2 ods. 2 ústavy.*

14. *Pri nahradení väzby zákonom ustanovenou garanciou nie je obvinený stíhaný väzobne, aj keď je nahraditeľný dôvod väzby daný, resp. trvá. Ak určitý dôvod väzby pominie, nie je už v príslušnom rozsahu dôvod na nahradenie väzby, a teda ani na obmedzenia a povinnosti spojené s náhradou väzby podľa § 82 ods. 1 Trestného poriadku.*

15. *Pri rozhodovaní o zrušení alebo zmene uložených obmedzení alebo povinností postupom podľa § 82 ods. 2 Trestného poriadku je z povahy veci primárnou, teda neoddeliteľnou a oficiálne, teda bez ohľadu na argumenty podanej žiadosti, súdom skúmanou otázkou, či nahradené dôvody väzby trvajú alebo či sa zmenili/zanikli (rovnako pri rozhodovaní o zrušení peňažnej záruky podľa § 81 ods. 5 Trestného poriadku). Preto ide, pri ústavnokonformnom výklade zákona, vždy o (pozitívne alebo negatívne) rozhodnutie o zmene dôvodov väzby obvineného subsumovateľné pod § 72 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku, proti ktorému je prípustná sťažnosť podľa § 83 ods. 1 Trestného poriadku, a to vo vzájomnej nadväznosti oboch označených ustanovení. Uvedené platí napriek tomu, že obvinený nie je stíhaný väzobne, a napriek tomu, že danosť aktuálneho stavu väzobných dôvodov nemusí byť rozhodnutím dotknutá (rozhodnutie o zmene dôvodov väzby v obsahovo negatívnej alternatíve).*

16. Konštatácia stavu absencie dôvodov väzby v rozhodnutí uvedenom v predchádzajúcom bode je zároveň východiskom pre podmienky opätovného vzatia obvineného do väzby (§ 71 ods. 3 Trestného poriadku, resp. alternatívne § 80 ods. 3 a § 81 ods. 4 v spojení s § 71 ods. 1 a 2 Trestného poriadku).

17. Procesná reakcia na zmenu, resp. pominutie dôvodov väzby, a to aj vo vecnej nadväznosti ďalšej existencie primeraných obmedzení a povinností podľa § 82 ods. 1 Trestného poriadku, je pritom v každom štádiu trestného stíhania obligatórna a realizovaná *ex officio* (§ 79 ods. 2 Trestného poriadku), nie je teda viazaná na návrh osôb oprávnených podľa § 82 ods. 2 Trestného poriadku; pri absencii zmeny väzobných dôvodov však nie je potrebné vydávať rozhodnutie (ktoré by bolo oproti podanému návrhu, tvrdiacemu takú zmenu, negatívne).

18. Možno vo výsledkovo zbiehajúcom sa uhle pohľadu dodať, že bez legálnej definície rozhodnutia o väzbe aj ako rozhodnutia o zmene dôvodov väzby podľa § 72 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku by pojem „rozhodnutie o väzbe” nepokrýval rozhodovanie podľa § 82 ods. 2 tohto zákona. Nejde totiž o situáciu väzobného stíhania obvineného, ktorého väzba už bola nahradená a je stíhaný na slobode, a nejde ani o nové rozhodovanie o vzatí do väzby takého obvineného (jeho základné práva a slobody sú obmedzené, avšak nie väzbou). Styčným bodom rozhodovania o väzbe s rozhodovaním podľa § 82 ods. 2 Trestného poriadku sú len väzobné dôvody, ktoré sú prítomné aj pri väzobnom stíhaní, aj pri neväzobnom stíhaní spojenom s nahradením väzby obvineného. Existencia väzobných dôvodov je teda nevyhnutne aj predpokladom uloženia a trvania primeraných obmedzení a povinností spojených s náhradou väzby. Preto práve a len § 72 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku umožňuje toto premostenie využiť a z dôvodu primárne podstatného posudzovania trvania alebo zmeny dôvodov väzby považovať rozhodnutie podľa § 82 ods. 2 Trestného poriadku za rozhodnutie o väzbe. To je pri riešení posudzovanej otázky relevantné v zmysle prípustnosti sťažnosti proti dotknutému rozhodnutiu, danej v kontexte § 83 ods. 1 prvej vety Trestného poriadku.

19. Rozhodnutie, ktorým sudca pre prípravné konanie rozhodne o návrhu prokurátora, obvineného alebo probačného a mediačného úradníka na zrušenie alebo zmenu povinností a obmedzení podľa § 82 ods. 2 Trestného poriadku, je tak rozhodnutím o väzbe podľa § 83 ods. 1 v spojení s § 72 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku, proti ktorému je prípustná sťažnosť podľa § 185 ods. 1 Trestného poriadku. *Zamietnutie sťažnosti obvineného proti uzneseniu sudcu pre prípravné konanie alebo súdu prvého stupňa podľa § 82 ods. 2 Trestného poriadku ako neprípustnej podľa § 193 ods. 1 písm. a) Trestného poriadku je tak porušením základného práva obvineného na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy; to platí v kontexte odseku 11 tohto odôvodnenia aj o zamietnutí sťažnosti proti rozhodnutiu o uložení primeraných obmedzení alebo povinností podľa § 82 ods. 1 Trestného poriadku.*

20. Podľa § 67 zákona o ústavnom súde pripájajú sudcovia Robert Šorl a Martin Vernarský k tomuto rozhodnutiu odlišné stanovisko, ktoré sa týka odôvodnenia rozhodnutia.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 18. decembra 2024

Ivan Fiačan
predseda Ústavného súdu
Slovenskej republiky